

بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود

توران زارعی

کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه آموزش عالی ادیبان، گروه حسابداری، گرمسار، ایران.

Tooran.zareei1352@gmail.com

دکتر رضا زندی

مدرس گروه حسابداری، موسسه آموزش عالی ادیبان گرمسار، ایران (نویسنده مسئول).

Siamak_zandy@yahoo.com

شماره ۱۴ / پاییز ۱۳۹۸ (جلد سوم) / صص ۱۹-۲۰
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره دوم)

چکیده

هدف اصلی این پژوهش بررسی تاثیر دو شاخص انتخاب شده از سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. پژوهش پیش رو از لحاظ هدف کاربردی بوده و از بعد روش شناسی از نوع تحقیقات توصیفی است. جامعه آماری پژوهش شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند که با روش نمونه گیری حذف سیستماتیک انتخاب شده اند. داده های مورد استفاده در این پژوهش شامل نمونه ای مرکب از ۱۴۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی یک دوره ۵ ساله از سال ۱۳۹۲ تا سال ۱۳۹۶ می باشد. برای تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها از رگرسیون خطی چند متغیره به روش داده های ترکیبی با الگوی اثرات تصادفی و اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه اول پژوهش پذیرفته می شود همچنین بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد ولی بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

واژگان کلیدی: حاکمیت شرکتی، کیفیت سود، کیفیت حسابرسی.

مقدمه

ارزیابی برای سرمایه گذاران انگیزه اصلی برای پژوهش های حسابداری است. بهبودهای اخیر در نظریه سرمایه، دلایلی برای انتخاب رفتار قیمت اوراق بهادار به عنوان آزمون تجربی از مفید بودن سود را فراهم نموده است. تاکید بر فواید سود از اواخر دهه ۱۹۶۰ عجیب نیست، زیرا مساله ارتباط و فواید اطلاعات مالی و انتخاب رویه های حسابداری مطلوب در راس دستور کار تحقیقات حسابداری می باشد سود حسابداری یکی از اساسی ترین معیارها برای ارزیابی تداوم فعالیت، عملکرد واحد تجاری و پیش بینی فعالیت های آتی واحد تجاری می باشد (دموری و همکاران، ۱۳۹۰). شرکت هایی که براساس اطلاعات نهایی از سودآوری بالای خود مطلع می شوند، سود سهام پرداخت می کنند و بازار آن را علامتی برای خبر خوب تلقی می کند و به این ترتیب سهام آن شرکت با قیمت بالاتری ارزش گذاری می شود (کاستاوا، ۲۰۰۹). محاسبه سود واحدها متأثر از روش های برآوردی حسابداری است و تهیه صورت های مالی به عهده مدیریت واحد تجاری است، ممکن است بنا به دلایل مختلف،

مدیریت اقدام به مدیریت سود کند (پورحیدری و همتی، ۱۳۸۳). مدیریت سود می تواند فعالیت های واقعی را نیز شامل گردد. این نوع مدیریت سود از طریق تغییر در فعالیت های عملیاتی با هدف گمراه کردن ذی نفعان انجام می شود. دستکاری فعالیت های واقعی بر جریان های نقدی و در پاره ای از موارد بر ارقام تعهدی تاثیر می گذارند (شیپیر، ۱۹۸۹). حاکمیت شرکتی بیش از یک دهه است که مورد توجه پژوهشگران زیادی قرار گرفته است. این موضوع از دهه ۱۹۹۰ در کشورهای صنعتی پیشرفته جهان نظیر انگلستان، استرالیا و برخی از کشورهای اروپایی مطرح شد. در سال ۲۰۰۱ به دنبال افشای رسوایی های مالی در بازار سرمایه آمریکا و تصویب قانون ساربینز آکسلی مقررات حاکمیت شرکتی رویکرد قانونی بخود گرفت (حساس یگانه، ۱۳۸۸).

در سالهای اخیر حاکمیت شرکتی، یک جنبه ی اصلی و پویای تجارت شده و توجه به آن به طور تصاعدی رو به افزایش است. سازمان های بین المللی مانند سازمان توسعه ی اقتصادی، استاندارد های قابل قبول و بین المللی را در این مورد فراهم می کنند. پایه و اساس حاکمیت شرکتی، "تئوری نمایندگی" است حاکمیت شرکتی باعث کم شدن مشکلات نمایندگی در شرکتها می شود. براساس این تئوری، مدیران، نمایندگان سهامداران شرکت بوده و باید در جهت منافع آنها عمل نمایند. بسیاری از تحولات چشمگیر، در سایه جدایی مالکیت از مدیریت در شرکت ها اتفاق افتاده است. در گذشته مالکان، همان مدیران واحد تجاری بودند. نقش آن ها به طور متمرکز مشاهده می شد. از طرفی مالکان خود بر تمامی عملیات کنترل داشته و باعث افزایش ارزش و سودآوری شرکت می شدند. پیشرفت تکنولوژی و نیاز روز افزون به سرمایه باعث شد که بازارهای بزرگ سرمایه به وجود آید، در پی آن مالکیت از مدیریت جدا شد (حساس یگانه، ۱۳۹۱). از بین سازوکارهای ساختار مالکیت، استقلال هیات مدیره، تمرکز مالکیت و اندازه هیات مدیره دو شاخص اندازه هیات مدیره و تمرکز مالکیت انتخاب شد.

همچنین در سطح جامعه این تصور وجود دارد که تأیید کیفیت حسابرسی توسط محیط اقتصادی، برای تداوم فعالیت بلندمدت مؤسسات حسابرسی بسیار حیاتی است و آینده حرفه حسابرسی تا حد قابل ملاحظه ای به کیفیت ستانده فرآیند حسابرسی بستگی دارد. همچنین، ادعا می شود که کیفیت، یک مؤلفه اساسی برای بازی رقابت بین مؤسسات حسابرسی است. کیفیت حسابرسی چیست؟ دی آنجلو (۱۹۸۱) کیفیت حسابرسی را استنباط بازار از احتمال توانایی حسابرس در کشف و گزارش یک تخلف در سیستم حسابداری صاحبکار تعریف کرده است. تعاریف زیادی از کیفیت حسابرسی وجود دارد که اگرچه متفاوت هستند، اما از یک ساختار مشابه پیروی می کنند. توان نظارتی حسابرس، نمایانگر توانایی واقعی حسابرس برای ارائه گزارش - های بی طرفانه و بر مبنای حقیقت است. دو جزء صلاحیت حرفه ای در عمل و استقلال واقعی حسابرس، تعیین کننده تاثیر توان نظارتی یک حسابرس هستند.

با توجه به توضیحات فوق، مساله اصلی این مطالعه بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. سوالاتی که این مطالعه به دنبال پاسخگویی به آن می باشد این است که آیا بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد؟ آیا بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد؟ آیا بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد؟

پیشینه تجربی پژوهش

رجبی و همکاران (۱۳۹۴) به بررسی رابطه هزینه حسابرسی مستقل با کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره در بازار بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می دهد که بین حق الزحمه حسابرسی و کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره رابطه معناداری وجود ندارد.

مهرانی و نوروزی (۱۳۹۴) به بررسی اثر حاکمیت شرکتی بر ارتباط بین ارزش شرکت و مدیریت سود پرداختند. یافته های پژوهش نشان می دهد که سهامداران مدیریت سود را فرصت طلبانه تلقی کرده و مدیریت سود دارای اثری منفی بر ارزش شرکت می باشد ولی در شرکت های دارای حاکمیت شرکتی قوی چنین اثری کاهش می یابد. به عبارت دیگر سازوکارهای حاکمیت شرکتی بر رابطه بین مدیریت سود و ارزش شرکت تاثیر مثبت دارد و شرکت های دارای رتبه حاکمیت شرکتی بالاتر با اثر منفی کمتری مواجه هستند.

رهنمای رود پستی و همکاران (۱۳۹۳) به بررسی بین مکانیزم های داخلی حاکمیت شرکتی (تمرکز مالکیت، نسبت اعضای غیر موظف هیئت مدیره، تفکیک دو پست مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره) و مکانیزم های خارجی (سهامداران نهادی) با مدیریت سود پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می دهد که بین تمرکز مالکیت و نسبت اعضای غیر موظف هیئت مدیره با مدیریت سود رابطه منفی معنادار و بین سهامداران نهادی و مدیریت سود رابطه مثبت معناداری وجود دارد. اما بین تصدی دو پست مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره با مدیریت سود رابطه معناداری وجود ندارد.

سیهار تنبون (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر کیفیت سود با نقش تعدیلگر اندازه شرکت در بین ۵۴ شرکت بین سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اندازه هیئت مدیره و کیفیت حسابرسی تاثیر معنی داری بر کیفیت سود ندارد. مالکیت متمرکز تأثیر منفی بر کیفیت درآمد دارد. اندازه شرکت تأثیر مثبتی بر روی کیفیت سود دارد و اندازه شرکت می تواند به طور قابل توجهی تأثیر مثبت و منفی بر کیفیت حسابرسی داشته و مالکیت بر کیفیت سود متمرکز باشد.

گائو (۲۰۱۸) در مطالعه ای تحت عنوان تنوع جنسیتی هیئت مدیره، کیفیت سود و محتوای اطلاعاتی قیمت سهام، به بررسی تأثیر حضور زنان در هیئت مدیره و کیفیت سود بر محتوای اطلاعاتی قیمت سهام شرکتها پرداخت. نتایج بررسی های صورت گرفته توسط وی نشان داد حضور هرچه بیشتر زنان در هیئت مدیره و افزایش هرچه بیشتر کیفیت سود گزارش شده توسط شرکت، محتوای اطلاعاتی قیمت سهام آن را افزایش می دهد.

روش شناسی پژوهش

پس از جمع آوری داده ها پژوهش گر باید آن ها را دسته بندی و تجزیه و تحلیل نماید، آنگاه به آزمون فرضیه هایی بپردازد که تا این مرحله پژوهش او را یاری کرده اند، تا پاسخی برای پرسش های پژوهش بیابد. تجزیه و تحلیل داده ها فرآیندی چند مرحله ای است که طی آن داده های گردآوری شده به طرق مختلف خلاصه، دسته بندی و در نهایت پردازش می شوند تا زمینه برقراری انواع تحلیل ها و ارتباط بین داده ها به منظور آزمون فرضیه ها فراهم آید. در این فرآیند، داده ها هم از لحاظ مفهومی و هم از جنبه تجربی پالایش می شوند. روش های تجزیه و تحلیل داده ها را می توان به دو بخش کلی توصیفی و استنباطی تقسیم نمود. کلیه تحلیل های آماری در این پژوهش با کمک نرم افزار Eviews انجام می شود.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول: بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه دوم: بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه سوم: بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

جامعه آماری و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق را کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی سالهای ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ تشکیل می دهند. دلیل انتخاب بورس در دسترس بودن، به روز بودن، صحیح بودن و به موقع بودن می باشد. روش نمونه گیری در این تحقیق، روش سیستماتیک (غربالگری) با توجه به معیارهای از پیش تعیین شده ذیل می باشد:

- ۱- داده های شرکت در بازه زمانی مورد بررسی در این پژوهش در دسترس باشد.
- ۲- سال مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند ماه باشد و در دوره مورد آزمون تغییر سال مالی نداده باشند.
- ۳- در گروه شرکتهای سرمایه گذاری، واسطه گری های مالی، هلدینگ، بانک و لیزینگ نباشند.
- ۴- در دوره مورد بررسی، دچار وقفه معاملاتی نشده و سهام آنها در طول سالهای مذکور در بورس فعال بوده باشد.

در نهایت پس از رعایت شرایط فوق و اعمال نمونه گیری از شرکت های موجود در بورس اوراق بهادار تهران، تعداد شرکت به عنوان نمونه انتخاب شدند.

جدول (۱): شرایط نمونه آماری

تعداد شرکت ها	شرح
۶۵۰	تعداد کل شرکتهای که تا پایان سال ۱۳۹۶ عضو بورس می باشند.
(۱۵۰)	شرکتهایی که سال مالی آنها پایان اسفند ماه نباشد یا تغییر سال مالی داده اند
(۱۵۳)	شرکتهایی که بعد از سال ۱۳۹۲ و قبل از سال ۱۳۹۶ در بورس وارد شده اند
(۸۱)	شرکتهایی که در طول سالهای ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۶ در بورس بیش از سه ماه دچار وقفه شده اند
(۵۰)	شرکت های از نوع تامین کننده مالی، سرمایه گذاری و بیمه ای
(۷۱)	شرکت هایی که اطلاعات متغیرهای تحقیق در صورتهای مالی آنان در دسترس نباشد
۱۴۵	تعداد شرکت های باقیمانده

تعریف عملیاتی متغیرها

متغیر وابسته

کیفیت سود (EQ): مدیران با استفاده از دستکاری ارقام تعهدی مبلغ سود را به دلخواه تغییر می دهند. به عنوان مثال، افزایش فروش های نسبی و کاهش نرخ ذخیره مطالبات مشکوک الوصول نمونه هایی از مدیریت سود ارقام تعهدی می باشد. جهت کیفیت سود از مدل جونز تعدیل شده استفاده می شود این مدل از سوی دجو و همکاران ارائه گردیده است. در مدل تعدیل شده جونز، کیفیت سود به صورت رابطه (۱) برآورد می شود.

رابطه (۱)

$$TACC_{i,t} = \alpha_{it} \left(\frac{1}{TA_{it}} \right) + \beta_1 \left(\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{TA_{it-1}} \right) + \beta_2 \left(\frac{PPE_{it}}{TA_{it-1}} \right) + \varepsilon_{i,t}$$

در رابطه (۱)

$TACC_{i,t}$: بیانگر کل اقلام تعهدی شرکت i برای سال t است.

$TA_{i,t}$: مجموع دارایی‌های شرکت i برای سال t است.

$TA_{i,t-1}$: مجموع دارایی‌های شرکت i برای سال $t-1$ است.

ΔREV_{it} : تغییر درآمد هر شرکت در هر سال نسبت به سال قبل شرکت i برای سال t است.

ΔREC_{it} : تغییر حساب‌های دریافتی هر شرکت در هر سال نسبت به سال قبل شرکت i برای سال t است.

PPE_{it} : اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکت i برای سال t است.

$\varepsilon_{i,t}$: باقیمانده مدل رگرسیونی

متغیر مستقل

اندازه هیات مدیره (Board): برابر است با لگاریتم تعداد اعضای تشکیل دهنده هیئت مدیره می‌باشد.

تمرکز مالکیت (own): مجموع درصد تملک سهامدارانی که حداقل ۵ درصد سهام را در اختیار دارند.

کیفیت حسابرسی (AQ): در صورتی که شرکت حسابرسی، سازمان حسابرسی باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر در نظر گرفته می‌شود.

متغیر کنترلی

ارزش بازار به ارزش دفتری (MTB): این نسبت از تقسیم ارزش بازار حقوق صاحبان سهام بر روی ارزش دفتری آنها بدست می‌آید.

بازده دارایی‌ها (ROA): نسبت سود خالص بر مجموع دارایی‌های پایان سال مالی بدست می‌آید.

اهرم مالی (lev): از تقسیم کل بدهی در پایان سال مالی بر کل دارایی در پایان همان سال مالی به دست می‌آید.

نتایج و یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی عبارتست از روش‌هایی که در جمع‌آوری، طبقه‌بندی، تلخیص و نمایش داده‌های آماری استفاده قرار می‌گیرد به طوری که برای استفاده کنندگان به سادگی قابل فهم باشد. در این قسمت برای ورود به مرحله تجزیه و تحلیل اطلاعات، آماره توصیفی داده‌ها شامل شاخص‌های مرکزی، پراکندگی و انحراف از قرینگی و همچنین آزمون جارگ- برا که توزیع نرمال پسماندها را بررسی می‌کند، محاسبه گردیده است و نتایج در جدول (۲) درج شده است. این جدول آمار توصیفی مربوط به متغیرهای مدل را نشان می‌دهد که بیانگر پارامترهای توصیفی برای هر متغیر به صورت مجزا می‌باشد. این پارامترها عمدتاً شامل اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی، نظیر بیشینه، کمینه، میانگین و میانه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص‌های پراکندگی نظیر واریانس، چولگی و کشیدگی است.

جدول (۲): آمار توصیفی

متغیرها	LEV	EQ	BOARD	AQ	OWN	MB	ROA	
اهرم مالی	کیفیت سود	اندازه هیات مدیره	کیفیت حسابرسی	تمرکز مالکیت	ارزش بازار به ارزش دفتری	بازده دارایی ها		
میانگین	۰,۵۲	۰,۰۱	۰,۷۰	۰,۲۵	۰,۶۷	۲,۵۲	۰,۱۱	
میانه	۰,۵۴	۰,۰۱	۰,۶۹	۰,۰۰	۰,۷۲	۲,۲۶	۰,۰۹	
حداکثر	۰,۹۳	۰,۹۷	۰,۸۴	۱,۰۰	۰,۹۸	۶,۹۸	۰,۶۲	
حداقل	۰,۰۱	-۰,۷۵	۰,۶۰	۰,۰۰	۰,۰۴	۰,۰۱	-۰,۲۵	
انحراف معیار	۰,۳۲	۰,۱۸	۰,۰۲	۰,۴۳	۰,۲۱	۱,۳۳	۰,۱۳	
چولگی	-۰,۴۴	۰,۴۵	۲,۸۵	۱,۱۱	-۱,۰۱	۰,۷۸	۰,۸۴	
کشیدگی	۲,۵۸	۸,۲۱	۳,۶۱	۲,۲۴	۳,۴۵	۳,۴۵	۵,۴۰	
جارج برا	آماره	۲۹,۰۸	۸۴۷,۸۱	۲۴۸۳۰,۲۲	۱۶۷,۵۰	۱۳۰,۴۵	۸۱,۴۵	۲۶۱,۲۶
احتمال	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰	۰,۰۰
مشاهدات	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵	۷۲۵
تعداد شرکت	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵	۱۴۵

آزمون مانایی متغیرها

به منظور اطمینان از نتایج تحقیق و ساختگی نبودن روابط موجود در رگرسیون و معنی دار بودن متغیرها اقدام به انجام آزمون مانایی و محاسبه ریشه واحد متغیرهای تحقیق در مدل EGLS گردید. وجود ریشه واحد بیانگر نامانای بودن متغیرهاست. فرض صفر این آزمونها وجود ریشه واحد و در نتیجه نامانای بودن متغیرهاست که اگر احتمال آماره آن کمتر از ۰/۰۵ درصد شود، به احتمال ۹۵ درصد فرضیه صفر پذیرفته نمی شود. که این به معنای عدم وجود ریشه واحد و در نتیجه مانای بودن متغیرها می باشد: (جدول ۳). آزمون مزبور با استفاده از نرم افزار Eviews انجام گردید.

جدول (۳): نتایج آزمون مانایی متغیرهای تحقیق

Levin, Lin & Chu t		
احتمال	آماره	
۰,۰۰	-۷۷,۷۵	LEV
۰,۰۰	۴۰,۵۰	EQ
۰,۰۳	-۱,۸۷	BOARD

۰,۰۲	-۱,۹۶	AQ
۰,۰۰۶	۱,۸۱	OWN
۰,۰۰	-۵۶,۵۰	MB
۰,۰۰	-۱۲,۵۸	SIZE
۰,۰۰	-۹۷,۶۸	ROA

با توجه به نتایج حاصل از جدول فوق مشخص گردید که تمامی متغیرها بر اساس آزمون لوین لین و چو انجام شده در سطح مانا هستند.

آزمون مدل اول پژوهش

فرضیه اول: بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

$$EQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 BOARD_{i,t} + \beta_2 LEV_{i,t} + \beta_3 MB_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

تخمین مدل‌ها با توجه به نتایج جداول آزمون چاو، هاسمن و ناهمسانی واریانس برحسب متغیر وابسته صورت گرفته است. که در ادامه، نتیجه نهایی تخمین مدل‌ها با توجه به بهترین برازش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول (۴): آزمون نهایی

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
BOARD	۰,۸۱	۲,۵۵	۱,۱۰	۰,۰۲
LEV	-۰,۰۵	۰,۰۴	-۱,۳۷	۰,۱۶
MB	-۰,۰۰۷	۰,۰۰۵	-۱,۳۷	۰,۱۶
ROA	۰,۱۸	۰,۰۴	۴,۰۲	۰,۰۰۰۱
C	-۱,۹۱	۱,۷۳	-۱,۱۰	۰,۲۷
ضریب تعیین				
۰,۳۳				
ضریب تعیین تعدیل یافته				
۰,۳۰				
آماره دوربین واتسون				
۲,۰۴				
آماره F				
۴,۱۷				
احتمال آماره F				
۰,۰۰۰۳				

همانطور که در جدول (۴) مشاهده می‌شود ضریب متغیر مستقل اندازه هیئت مدیره مثبت و p-value آن کوچکتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه اول تحقیق پذیرفته می‌شود. در بررسی معنی دار بودن مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچکتر می‌باشد (۰/۰۰) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل تایید می‌شود.

آزمون مدل دوم پژوهش

فرضیه دوم: بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

$$EQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 OWN_{i,t} + \beta_2 LEV_{i,t} + \beta_3 MB_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

تخمین مدل‌ها با توجه به نتایج جداول آزمون چاو، هاسمن و ناهمسانی واریانس برحسب متغیر وابسته صورت گرفته است. که در ادامه، نتیجه نهایی تخمین مدل‌ها با توجه به بهترین برازش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول (۵): آزمون نهایی مدل دوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
OWN	-۰,۳۱	۰,۱۰	-۳,۱۷	۰,۰۰۱
LEV	-۰,۰۵	۰,۰۲	-۲,۲۳	۰,۰۲
MB	-۰,۰۰۵	۰,۰۰۱	-۴,۴۰	۰,۰۰
ROA	۰,۱۴	۰,۰۴	۳,۱۴	۰,۰۰۱
C	۰,۲۴	۰,۰۶	۳,۶۰	۰,۰۰۰۳
ضریب تعیین				
۰,۴۱				
ضریب تعیین تعدیل یافته				
۰,۴۰				
آماره دوربین واتسون				
۱,۹۸				
آماره F				
۱۲,۴۳				
احتمال آماره F				
۰,۰۰				

همانطور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود ضریب متغیر مستقل تمرکز مالکیت منفی و p-value آن کوچکتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد. و فرضیه دوم تحقیق پذیرفته می‌شود. در بررسی معنی دار بودن مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچکتر می‌باشد (۰/۰۰) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل تایید می‌شود.

آزمون مدل سوم پژوهش

فرضیه سوم: بین کیفیت حسابرسی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد.

$$EQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 AQ_{i,t} + \beta_2 LEV_{i,t} + \beta_3 MB_{i,t} + \beta_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

تخمین مدل‌ها با توجه به نتایج جداول آزمون چاو، هاسمن و ناهمسانی واریانس برحسب متغیر وابسته صورت گرفته است. که در ادامه، نتیجه نهایی تخمین مدل‌ها با توجه به بهترین برازش مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول (۶): آزمون نهایی مدل سوم

متغیر	ضرایب	انحراف معیار	آماره t	احتمال
AQ	-۰,۰۲	۰,۰۴	-۰,۶۰	۰,۵۴
LEV	-۰,۰۵	۰,۰۲	-۲,۵۰	۰,۰۱
MB	-۰,۰۰۵	۰,۰۰۱	-۴,۱۶	۰,۰۰
ROA	۰,۱۶	۰,۰۵	۳,۲۳	۰,۰۰۱
C	۰,۰۷	۰,۰۴	۱,۵۵	۰,۱۲
ضریب تعیین				
۰,۷۳				
ضریب تعیین تعدیل یافته				
۰,۶۵				
آماره دوربین واتسون				
۱,۹۶				
آماره F				
۹,۴۳				
احتمال آماره F				
۰,۰۰				

همانطور که در جدول (۶) مشاهده می‌شود ضریب متغیر مستقل کیفیت حسابداری منفی و p-value آن بزرگتر از ۵ درصد می‌باشد بنابراین بین کیفیت حسابداری و کیفیت سود رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه سوم تحقیق پذیرفته نمی‌شود. در بررسی معنی دار بودن مدل با توجه به این که مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچکتر می‌باشد (۰/۰۰) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل تایید می‌شود.

جدول (۷): نتایج آزمون فرضیه‌ها

نتایج	فرضیه‌ها
تایید	فرضیه اول: بین اندازه هیئت مدیره و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد
تایید	فرضیه دوم: بین تمرکز مالکیت و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد
رد	فرضیه سوم: بین کیفیت حسابداری و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد

نتیجه گیری و پیشنهادات

خلاصه‌ای از یافته‌های پژوهشگران در رابطه با موضوعاتی مشابه با موضوع پژوهش حاضر در زیر آمده است که با نتایج بدست آمده در این تحقیق مقایسه شده است:

سیهار تنبون (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی تاثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابداری بر کیفیت سود با نقش تعدیلگر اندازه شرکت در بین ۵۴ شرکت بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۵ پرداختند و به این نتیجه رسیدند که اندازه هیئت مدیره و کیفیت

حسابرسی تاثیر معنی داری بر کیفیت سود ندارد. مالکیت متمرکز تأثیر منفی بر کیفیت درآمد دارد. اندازه شرکت تاثیر مثبتی بر روی کیفیت سود دارد و اندازه شرکت می تواند به طور قابل توجهی تأثیر مثبت و منفی بر کیفیت حسابرسی داشته و مالکیت بر کیفیت سود متمرکز باشد. این نشان دهنده مطابقت پژوهش حاضر با پژوهشگر سپهر تنبون (۲۰۱۷) می باشد. خلیل و اوزکان (۲۰۱۶)، به بررسی استقلال هیئت مدیره، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود در میان شرکت های مصری پرداختند. نتایج نشان داد که نسبت بالاتر مدیران غیرموظف از مدیریت سود می کاهد. اثر استقلال هیئت مدیره بر شیوه های مدیریت سود مشروط به سطح مالکیت ایجاد شده توسط مدیران اجرایی و سهامداران بزرگ و همچنین ترکیب کمیته حسابرسی است. علاوه بر این، نتایج نشان داد که حسابرسان با کیفیت بالا در کاهش مدیریت سود مؤثر هستند. این نشان دهنده مغایرت فرضیه پنجم پژوهش با پژوهشگر خلیل و اوزکان (۲۰۱۶) می باشد. لیوز و همکاران (۲۰۰۳) دریافتند بین تمرکز مالکیت و مدیریت سود رابطه منفی وجود دارد. در بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و مدیریت اقلام تعهدی دریافتند که تمرکز مالکیت از درگیر شدن مدیریت در مدیریت اقلام تعهدی برای هموار سازی سود در جهت دستیابی به سطح مطلوب سود، جلوگیری می کنند. همچنین یافته های تحقیقی یو (۲۰۰۶) نشان می دهد که تمرکز مالکیت بالاتر منجر به مدیریت سود کمتر می گردد این نشان دهنده مغایرت فرضیه سوم پژوهش با پژوهشگر لیوز و همکاران می باشد.

پیشنهاد های کاربردی

در اینجا با توجه به نتایج به دست آمده در این پژوهش، پیشنهاد هایی بر مبنای یافته های پژوهش ارائه می گردد: با توجه به تحولات اخیر در حرفه حسابرسی در ایران و تشکیل مؤسسات حسابرسی عضو جامعه حسابداران رسمی ایران، و همچنین گسترش بازارهای مالی و افزایش نیاز روزافزون به اطلاعات مالی معتبر پیشنهاد می شود که با استفاده از تحقیقات انجام شده در کشورهای دیگر و انجام تحقیقات بنیادی، عناصر مؤثر بر کیفیت حسابرسی، چه از نظر کیفیت واقعی حسابرسی (کشف و گزارش تحریفات گزارش های مالی) و چه از نظر برداشت از کیفیت حسابرسی (اعتماد استفاده کنندگان از گزارش های مالی) شناسایی شود.

به سرمایه گذاران توصیه میشود هنگام تصمیم گیری درباره خرید یا فروش سهام خود به ویژگی های حاکمیت شرکتی و مالکیت شرکت ها توجه کنند زیرا بر اساس نتایج این تحقیق ساختار ویژگی های حاکمیت شرکتی و مالکیت شرکت ها بر کیفیت سود آنها تاثیر دارد و توصیه می شود در شرکت هایی سرمایه گذاری کنند که دارای حاکمیت شرکتی قوی تر و ساختار مالکیت متمرکزتری هستند زیرا هر چه تمرکز مالکیت شرکت متمرکز تر باشد موجب بهبود عملکرد و سود آوری شرکت می شود.

از طرفی پیشنهاد می شود سهامداران از مزایای وجود مدیران غیرموظف و مستقل در هیئت مدیره، تمرکز مالکیت که از معیارهای حاکمیت شرکتی هستند، آگاه شوند. همچنین پیشنهاد می شود شرکت های پذیرفته شده در بورس ملزم به تهیه یک فرم جامع و واحد برای گزارشگری سالانه، که شامل تمام اطلاعات حاکمیتی و سایر اطلاعات مورد نیاز تصمیمات بازار باشد تهیه کنند.

پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی

پس از اتمام تحقیق و با تنظیم این گزارش از نتایج حاصله، محقق با دید بازتری به مسئله نگریسته و کاستی ها و کمبودهای طرح را به دقت بیشتری مورد بازبینی قرار داد. از اینرو جهت مطالعات آتی پیشنهاداتی عنوان می دارد تا با عنایت محققین و پژوهشگران علاقمند به این موضوع در تحقیقات آتی در جهت رفع این کاستی ها قدم بردارند. تعدادی از این پیشنهادات به صورت فهرست وار در ادامه ذکر می گردد:

- ❖ پیشنهاد می شود پژوهشی با رویکرد حاضر به تفکیک هر یک از صنایع مختلف انجام شود.
- ❖ اولین گام برای عملیاتی ساختن مقوله حاکمیت شرکتی، آشنا نمودن شرکتها و سهام داران اصلی بازار با این مسئله است. در این راستا انجام تحقیقی جهت بررسی میزان آشنایی سهام داران اصلی بازار با حاکمیت شرکتی، اثرات آن، مزایای آن و محدودیتهای آن لازم خواهد بود.
- ❖ پیشنهاد می شود تحقیقی مشابه موضوع این پژوهش در بازه های زمانی طولانی تر و همچنین تعداد نمونه های شرکتی بیشتر صورت گیرد، تا تعمیم نتایج آن قابلیت تسری و از روایی بیشتری برخوردار باشد.
- ❖ در پژوهش های آتی متغیرهای دیگری همچون کنترل های داخلی، تعداد جلسات کمیته حسابرسی، مالکیت مدیریتی، سهام دار بودن یا نبودن دولت، را به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفت و تاثیر آنها را با ارزش ایجاد شده برای سهام داران مورد مطالعه قرار داد.
- ❖ پیشنهاد می شود در تحقیقات آتی با در نظر گرفتن اطلاعات شرکت های فرابورس و انجام پژوهش مشابه در این زمینه انجام گیرد.

محدودیت های پژوهش

همواره، گام نهادن در راه رسیدن به هدف، با محدودیت هایی همراه است که باعث می شود رسیدن به هدف مورد نظر با کندی همراه شود. پژوهش، به عنوان فرآیندی در جهت نیل به هدف حل مسئله ی پژوهش، از این امر مستثنی نیست. از این رو، در این قسمت با ارائه ی محدودیت های پژوهش، سعی بر آن است که به خواننده این پیام داده شود تا بتواند در تعمیم نتایج پژوهش با آگاهی بیشتری عمل کند و در مورد فرآیند پژوهش قضاوت عادلانه ای داشته باشد. عمده ترین محدودیت های پژوهش حاضر که احتمالاً می توانند تعمیم پذیری نتایج حاصل از پژوهش را تحت تاثیر قرار دهند عبارتند از:

- ۱- در صورتی که قلمرو زمانی پژوهش برای دوره طولانی تری در نظر گرفته می شد، ممکن بود نتایج قابلیت تعمیم بیشتری داشت، لیکن در صورتی که سال های بیشتری جهت انتخاب نمونه در نظر گرفته میشد، تعداد شرکت های عضو جامعه و نمونه آماری کاهش می یافت، که این امر موجب کاهش روایی پژوهش می گردید و امکان بررسی رابطه مذکور را با محدودیت مواجه می ساخت.
- ۲- از آنجایی که برای محاسبه برخی از متغیرهای پژوهش از صورت های مالی تهیه شده بر مبنای بهای تمام شده تاریخی استفاده شده است؛ در صورت تعدیل اطلاعات صورت های مالی برای تورم ممکن است نتایج پژوهش متفاوت از نتایج فعلی باشد. بنابراین اثر تورم و سایر متغیرهای اقتصادی بر ارقام صورت های مالی و رابطه بین متغیرهای پژوهش منظور نشده است و این از محدودیت های پژوهش حاضر است.

۳- یکی دیگر از عوامل اثر گذار بر کیفیت سود متغیرهای کلان اقتصادی مانند رشد، تورم و نقدینگی و همچنین اعمال سیاست های انبساطی و انقباضی بانک مرکزی ایران بوده است لذا پیشنهاد می شود با لحاظ درون زایی و برون زایی این متغیرها میزان اثر گذاری این متغیرها اعمال شود.

منابع

- ✓ پورحیدری امید، همتی داود، (۱۳۸۳)، بررسی اثر قراردادهای بدهی، هزینه ای سیاسی، طرحهای پاداش، و مالکیت بر مدیریت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۶.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، آذین فر، کاوه، (۱۳۸۹)، رابطه بین کیفیت حسابرس و اندازه مؤسسه حسابرسی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۶۱، صص ۸۵-۹۸.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۸)، فلسفه حاکمیت شرکتی و حسابرسی، چاپ دوم، تهران، انتشارات علمی و فرهنگی.
- ✓ دموری، داریوش. عارف منش، زهره وعباسی، خلیل، (۱۳۹۰)، بررسی رابطه هموار سازی سود، کیفیت سود و ارزش شرکت در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش های حسابداری مالی، شماره اول، صص ۳۹-۵۴.
- ✓ رجبی، روح الله، قربانی، محمود، شعبانی، کیوان، (۱۳۹۴)، رابطه هزینه حسابرسی مستقل با کیفیت سود و استقلال هیئت مدیره در بازار بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، جلد ۱۵، شماره ۵۹، صص ۱۰۹-۱۲۶.
- ✓ رهنمای رود پستی، فریدون، هیبتی، فرشاد، طالب نیا، قدرت اله، نبوی هاشمی، سید علی، (۱۳۹۳)، ارائه الگوی سنجش مکانیزم های حاکمیت شرکتی بر مدیریت سود در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ۵، شماره ۱۲، صص ۷۹-۱۰۰.
- ✓ مهرانی، ساسان، نوروزی، مونا، (۱۳۹۴)، بررسی رابطه اثر حاکمیت شرکتی بر ارتباط بین ارزش شرکت و مدیریت سود، حسابداری مالی، دوره دوم، شماره ۳، پیاپی ۶، صص ۱۰۵-۱۲۲.
- ✓ DeAngelo, L. (1981). Auditor size and auditor quality. *Journal of Accounting & Economic* (December): 183-199.
- ✓ Gao, W., and Zhu, F. (2018). Board gender diversity and earnings quality around the world. *Pacific-Basin Finance Journal*, 32, 131-159.
- ✓ Kaustav Sen, (2009), "Earnings surprise and sophisticated investor preferences in India, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Vol. 5, Issue 1, PP. 1-19.
- ✓ Schipper, K. (1989). Commentary on earnings management. *Accounting Horizon* 3: 91-102.
- ✓ Sinhar, tanhor. (2017). Corporate and quality auditor praised quality The Association between Audit Committee Directors' Accounting Expertise and Accounting Conservatism, *Journal of Contemporary Accounting Research* 25: 827-857